

HABSBURŠKI POPIS 1857. MJERILA, METODE I REZULTATI PRVOG SUVREMENOG SKUPLJANJA PODATAKA OD EUROPSKOG ZNAČAJA

Dean Krmac

(Humanistička udruga Histria, Kopar)

Cilj je izlaganja ukazati na općenite podatke proizišle iz habsburškog popisa stanovništva 1857., koji su bili službeno objavljeni, i zadržati se na pristupu i metodama.

Dana 31. listopada 1857., nakon intenzivnih priprema od nekoliko mjeseci na osnovi carske naredbe od 23. ožujka, gotovo 40 milijuna austrijskih podložnika pozvano je da odgovori na popisne upite koji su služili i za uspostavu matičnih ureda. Poštujući četiri temeljna načela jednog popisa (individualnost, trenutačnost, sveobuhvatnost i povremenost), popis Franje Josipa predstavlja faktički prvi suvremeni popis u austrijskoj monarhiji te jedan od prvih uopće u Europi i svijetu.

Rezultati brojanja, koje je organiziralo Ministarstvo unutarnjih poslova i provela lokalna vlast, objavljeni su u *Statistische Übersichten über die Bevölkerung und den Viehstand von Österreich nach der Zählung vom 31. October 1857.* Osnovni podaci, razvrstani prema pokrajinama i potom prema okruzima, pokazuju razliku s obzirom na prisutno i “domorodačko” stanovništvo (što je i rođeno u određenom mjestu). Neke je podatke (kretanje stanovništva, gospodarstvo, boravišta) lakše razmatrati u odnosu na druge (dob, vjera, jezik). Bez obzira na njegov raznoliki sadržaj, popis daje sliku o austrijskoj monarhiji kao pretežno agrarnoj državi (68% zemljoradnika predstavlja najveći udio među svim europskim državama) s najgušće naseljenim pokrajinama uz vanjske granice, gdje su migracije kratkog dometa, s 80,7% katoličkog stanovništva i u kojoj njemački jezik – iako to nije direktno ispitivano – zaostaje za slavenskim i romanskim jezicima.

Objava rezultata u tako kratkom vremenu (1859.) potvrđuje veličinu austrijske statističke mašine koja je nakon prvog iskustva postala još profinjenija pri popisu 1869., uvodeći Statistische Central-Commission a kroz iduće popise 1880., 1890. i 1900. ostvarila je 1910. vrhunac koji stručnjaci smatraju potpunošću. Osim toga, popis iz 1857. predstavlja prvo brojanje stanovništva od europskog značaja i stječe posebnu važnost, nakon stoljeća i pol, u pogledu mogućeg prvog popisa stanovništva, kroz koju godinu, u Europskoj uniji.